

Annelerin Çocuklarına Karşı İlgi ve İstismar Düzeyini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi

Investigation of the Factors Affecting the Level of Interest and Abuse of Mothers Towards Their Children

Arzu ÖZYÜREK – Songül DAKAK

Prof. Dr. Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı/ Prof. Dr. Karabuk University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, a.ozyurek@karabuk.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-3083-7202

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı/MSc Student, Karabuk University, Institute of Graduate Education, Department of Child Development and Education, songuldakak@gmail.com, Orcid ID: 0000-0002-3560-2357

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi – Date Received	19 Ocak / January 2022
Kabul Tarihi – Date Accepted	21 Haziran / June 2022
Yayın Tarihi – Date Published	27 Haziran / June 2022
Yayın Sezonu - Pub Date Season	Haziran / June

Atf / Cite as: Özyürek, A. – Dakak, S. (2022), Annelerin Çocuklarına Karşı İlgi ve İstismar Düzeyini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi/Investigation of the Factors Affecting the Level of Interest and Abuse of Mothers Towards Their Children. Turkish Academic Research Review, 7 (2), 395-415. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr/issue/70651/1060300>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tarr>

Copyright © Published by Mehmet ŞAHİN Since 2016- Akdeniz University, Faculty of Theology, Antalya, 07058 Turkey. All rights reserved.

Annelerin Çocuklarına Karşı İlgisi ve İstismar Düzeyini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi

Arzu ÖZYÜREK – Songül DAKAK

Öz

Yaşamın gelişimsel açıdan en önemli dönemlerinden biri erken çocukluk dönemidir. Çocuğun birincil bakıcısı genellikle annedir. Bu nedenle anne ilgisi ve etkileşimi, bebeklikten itibaren çocuğun gelişimi açısından önemli bir rol oynar. Çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalmak, çocuk açısından önemli sorunlara neden olur. Annenin çocuğa karşı kötü muamelesi, bu sorunlar içerisinde çocuğu en fazla olumsuz etkileyecek sorun olabilir. Bu çalışmada, annelerin çocuklarına yönelik ilgileriyle istismar düzeylerini etkileyen faktörleri incelemek amaçlanmıştır. Çalışmada ayrıca, annelerin çocuklarına karşı ilgi ve istismar düzeyleri arasındaki ilişki de incelenmiştir. Betimsel ilişkisel tarama modelindeki çalışmada, çalışma grubunu okul öncesi yaş grubu çocuğu olan 95 anne oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği ve Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik, Spearman Brown Kolesyon Katsayısı ve CHAID analizinden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda annelerin çocuklarını kontrole, davranışlarını geliştirmeye ve okula yönelik ilgileri orta düzeyde, ilgileri geliştirmeye yönelik ilgileri ise yüksek bulunmuştur. Yaşı 30 ve daha küçük, yalnızca kızı ve hem kız hem erkek çocuğu olan, çocuk sayısı üç ve daha az olan annelerin çocuklarının okuluna yönelik ilgisinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Öğretmen ve çekirdek aileye sahip annelerin çocuklarının ilgilerini geliştirmeye yönelik ilgisinin daha fazla olduğu; çocuklarını kontrole yönelik ilgisi yüksek, ilkokul ve ön lisans mezunu annelerin, çocuğa yönelik istismar düzeyinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ebeveynin çocuğuna yönelik ilgisi ve istismar davranışları çocuğu fiziksel, sosyal ve bilişsel gelişim gibi birçok açıdan etkilemekte, yalnızca yaşanan süreçte değil yaşamın ilerleyen yıllarında da etkisini devam ettirmektedir. Aile eğitim programları kapsamında, çocukları kontrole yönelik ilgi ve istismar davranışı arasındaki farkındalığın artırılmasına yönelik eğitsel çalışmalar yapılması, çocuğa yönelik anne istismarının önlenmesine katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn İlgisi, İstismar, İstismar Farkındalığı, Okul Öncesi Dönem, CHAID Analizi.

Investigation of the Factors Affecting the Level of Interest and Abuse of Mothers Towards Their Children

Abstract

One of the most important developmental periods of life is early childhood. The child's primary caregiver is usually the mother. Therefore, maternal interest and interaction with child plays an important role in the development of the child from infancy. Mistreatment in childhood causes significant problems for the child. The

mother's mistreatment of the child may be the problem that will affect the child the most negatively. This study aimed to examine the factors affecting the level of abuse and the attention of mothers towards their children. The study also examined the relationship between mothers' levels of interest and abuse towards their children. The study group consisted of 95 mothers with pre-school children in the descriptive relational screening model study. The Parental Involvement Scale for the Child and the Parent Abuse Awareness Scale were used to collect the data. In the analysis of the data, descriptive statistics, Spearman Brown Coefficient of Collection and CHAID analysis were used. As a result of the study, it was found that mothers' interest in controlling their children, improving their behavior, and developing their interest in school is moderate, while their interest in developing their interest is high. It has been determined that mothers with an age of 30 and younger, only daughters and both girls and boys, and the number of children is three or less, have a greater interest in their children's school. Teachers and mothers with nuclear families are more interested in developing their children's interests; It was determined that the level of child abuse was higher in primary school and associate degree graduate mothers with a high interest in controlling their children. This situation can include emotional or physical abuse. The parent's interest in their child and the abuse behaviors affect the child in many ways, such as physical, social, and cognitive development, and it continues to be effective not only in the process but also in the later years of life. Within the scope of family education programs, educational studies to increase awareness between child control and abusive behavior can contribute to the prevention of maternal abuse against children.

Keywords: Parental Care, Abuse, Abuse Awareness, Preschool Period, CHAID Analysis.

Structured Abstract

One of the most important developmental periods of life is early childhood. The child's life is shaped around many factors, and parents play an important role for this process. The child's primary caregiver is usually the mother. Therefore, maternal interest and interaction with child plays an important role in the development of the child from infancy. Mistreatment in childhood causes significant problems for the child. The mother's mistreatment of the child may be the problem that will affect the child the most negatively.

This study aimed to examine the factors affecting the level of abuse and the attention of mothers towards their children. The study also examined the relationship between mothers' levels of interest and abuse towards their children and their levels of interest and abuse. The following questions were answered in the study: How are the levels of interest of mothers towards their children? How are the levels of abuse of mothers towards their children? Is there a meaningful relationship between mothers' interest and levels of abuse to their children? What are the factors that affect mothers' interest to their children? What are the factors that affect mothers' level of abuse to their children?

The study is descriptive relational screening model and a quantitative study in terms of evaluation of data. The study group was determined by purposeful and easy accessible sampling method. The study group consisted of 95 mothers with 4-6-year-old pre-school children available to them online.

It was used a Personal Information Form that included the questions the mother' age, education, profession, child account and gender, family structure. In addition, the Parental Involvement Scale for the Child and the Parent Abuse Awareness Scale were used to collect the data. The distribution of normality was considered in the selection of the data analazi method. In the analysis of the data, descriptive statistics and Spearman Brown Coefficient of Collection were used. And CHAID analysis from classification analyses was used to determine the effect of argument on the dependent variable. Results of CHAID analysis, the factors affecting the levels of interest and abuse of mothers' children are presented in the form of decision tree structure.

As a result of the study, it was found that mothers' interest in controlling their children, improving their behavior, and developing their interest in school is moderate. It was found that mothers' interest to developing of children' interest is high. It was determined that there was a significant difference between the age of the mother, the level of education, profession, family structure, number of children, the sex of the child and the mother's interest in the child. It has been determined that mothers with an age of 30 and younger, only daughters and both girls and boys, and the number of children is three or less, have a greater interest in their children's school. Teachers and mothers with nuclear families are more interested in developing their children's interests; It was determined that the level of child abuse was higher in primary school and associate degree graduate mothers with a high interest in controlling their children. This situation can include emotional or physical abuse.

Parent's interest in their child and abusive behavior may be affected from mother' personal characteristics, family' characteristics and child' characteristics. Know these factors in advance can help prevent child abuse. The parent's interest in their child and the abuse behaviors affect the child in many ways, such as physical, social, and cognitive development, and it continues to be effective not only in the process but also in the later years of life. If abuse is carried out by the mother who is primary attachment figure of the child, is perhaps the most wounding for individuals. Sometimes, mothers unwittingly engage in behaviors that can be characterized as abuse, and they think to interested in their children while do this. This can have more important consequences Because, in this situation the abuse is continuous and there is every time. Early measures should be taken to increases the mother's interest in the child and to prevent abusive behaviour. If the child has been left indifferent and has been abused by their mother, the family must also make efforts to reduce the impact of these negative experiences. Children's negative experiences heal with supportive and caring adults. Within the scope of family education programs, educational studies to increase awareness between child control and abusive behavior can contribute to the prevention of maternal abuse against children. Finally, some suggestions developed for families, field experts and to the researchers, according to the results of the study and the litature.

Giriş

Çocukların olumlu gelişiminin temeli, onların duygusal ihtiyaçlarına cevap veren bir çevrede büyüme fırsatıdır. Bu, onların temel kaygılar, korkular ve çevresel zorluklarla başa çıkmak için gereken becerileri geliştirmelerini sağlamaktadır. (Bretherton, 1985). Bu sosyal çevreyi sağlayan birincil sistem ailedir. Aile, rutinler oluşturan, davranışları düzenleyen, organize bir güç yapısı oluşturan, yerinde duygusal destek, etkili iletişim ve problem çözme sağlayan bir dizi örtülü kural içermektedir (Goldenberg ve Goldenberg, 2013). Çocuklar için birincil bakıcı ve bağlanma ögesinin anne olduğu söylenebilir.

Anne ilgisi ve etkileşimi bebeklikten itibaren birey için gelişimsel ve psikolojik açıdan önemli bir rol oynar (Smith, Wohlstetter, Kuzin ve De Pedro, 2011). Olumsuz çocukluk deneyimleri, destekleyici ve şefkatli yetişkinlerle iyileşir. Gelişmekte olan bir çocuğa verilen zararın büyüklüğü, yaşanan olumsuzluğun stres etkeninin ciddiyetine ve bir yetişkinin ne kadar koruma sağladığına bağlıdır (Shonkoff vd., 2012). Ayrıca, Solomon ve George (1999), olumsuz ebeveynlik davranışlarını takiben bakıcılar tarafından yapılan onarıcı eylemlerin (örneğin, sarılmalar, özürler, açıklamalar) bu etkileşimlerin zararlı etkilerini en aza indireceğini savunmuştur. Bu olumlu etki “yeterince iyi anne” olarak bebeğine kucaklayıcı bir çevre sunmak, onu dış etmenlerden korumak, ihtiyaç duyduğunda varlığıyla güven vererek gerçekleşebilir (Winnicott, 1992). Bu bağlamda, tüm gelişimsel alanlarla ilgili olarak ‘anne’ oldukça önem arz etmektedir.

Ebeveynin ilgisinin olumlu etkilerinin tam tersi bir durum ise ebeveynin çocuğa kötü muamelesidir. Çocuklara kötü muamele risk faktörleri hakkında bir meta-analiz çalışması, ebeveynlerin çocuklar hakkındaki algılarını, istismar ve ihmal için önemli bir risk faktörü olarak tanımlamıştır (Stith vd., 2009). İhmalkâr ebeveynlerin, çocukların ilgi ve ihtiyacını gösteren sinyalleri algılamada daha fazla güçlük çektiği (Crittenden, 1993) ve çocukların duygularını tanımada başarısız olduğunu (Hildyard ve Wolfe, 2007) öne süren araştırmalar mevcuttur. Ayrıca çocuğun gereksinimlerine ilgili olmayan ebeveynlerin çocuk gelişimi konusunda gerçekçi olmayan beklentiler (Azar vd., 2017) ve ebeveynlikle ilgili önyargılı tutumlar sergiledikleri (Camilo, Garrido ve Calheiros, 2020) de öne sürülmektedir. Çocuklukta istismar deneyimlerinin, doğrudan veya dolaylı olarak bebelere karşı düşmanca, müdahaleci ve tutarsız davranışlar da dahil olmak üzere annenin etkileşimli davranışlarıyla ilişkili olduğu bulunmuştur (Vaillancourt, Pawlby ve Fearon, 2017). Annenin yeterli ilgisi, olumlu bir çocukluk deneyimi sunar. Bu doğrultuda anne ilgisi, istismar ve ihmal açısından ilişkili bir faktör olarak görülebilir

Aile, çocuklarını olumlu anlamda destekleyen bir yapı olarak görülse de bazı aileler kritik zamanlarda çocuklarını ihmal etmekte ve geri dönüşü mümkün olmayan yaralar açmaktadır. Kimileri ise çocuklarının gelişimlerine kronik olarak duyarsız davranmaktadır (Webb ve Musello, 2020). Çocuğa karşı kötü muamele davranışları (örn. şiddet, ilgisizlik) istismar ve ihmali doğurmaktadır. Çocuk istismarı ve ihmali fizyolojik, psikolojik ve nörolojik gelişimi olumsuz etkilemesi bakımından önemli bir konudur (Felitti vd., 2019; Hughes vd., 2017; Levey, Apter ve Harrison, 2017). Çocuk ihmal ve istismarı başlıca dört şekilde ortaya çıkar. Bunlar; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmaldir (Polat, 2019). Fiziksel istismar, çocuğun sağlıklı yaşamına ve gelişimine fiziksel zarar veren veya verebilecek kasıtlı davranışlardır; en yaygın ve en kolay tanımlanan istismar türüdür (WHO, 1999). Cinsel istismar, çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel doyum için kullanılmasıdır. Duygusal istismar, çocukların olumsuz tutum ve davranışlara maruz kalarak ya da temel gereksinimlerinden mahrum bırakılarak psikolojik hasara uğratılması durumudur

(Polat, 2019). Çocuk ihmalı ise bir ebeveynin veya bakıcının günlük yaşamın temel fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra çocuklar için duygu, güvenlik ve eğitimin yerine getirilmemesi olarak tanımlanmaktadır (Stoltenborgh, Bakermans-Kranenburg ve Van Ijzendoorn, 2013). İhmal ve istismarın etkileri oldukça değişkendir ve etki büyüklüğünün tahmin edilmesi zordur.

İhmal ve istismar düzeyi ve çeşidi fark etmeksizin beyin yapısını etkileyebilmekte ve beyinde hasar oluşturabilmektedir. İhmal ile oluşan beyin hasarında hiperaktivite, dürtüsellik, entelektüel yetenekte azalma görülmekte ve ihmal kötü muhakemeye neden olmaktadır (Sadock ve Sadock, 2005). Benzer şekilde istismara uğrayan çocukların beyinlerinde ciddi bir küçülme meydana geldiği ve bu küçülmenin kalıcılığının ergenlik döneminde etkilerini sürdürdüğü belirlenmiştir (Suffren vd., 2021). İstismar yaşantı yollu deneyimin sinir sistemi üzerinde nasıl iz bıraktığı, gelecek yaşantıda davranışı nasıl değiştirdiği ve öğrenmenin, hafızanın, kültürün tüm yönlerinin temeli olarak tanımlanabilen nöroplastisite (Eliot, 2021) üzerinde etkili olabilmektedir. Yapılan bir çalışmada 94’ü kötü muamele görmüş ve 96’sı sağlıklı 190 çocukta depresyon ve benzeri olumsuz yaşantının, beyin nöroplastisitesinde değişikliklere neden olduğu ortaya konmuştur (Weder vd., 2014). Çocukluk ve bebeklik döneminde maruz kalınan istismarın yetişkinlikte şiddet ve antisosyal eylemler sergilenme ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Caspi vd., 2002). Çocukluk döneminde travma veya şiddete maruz kalmanın sonraki yaşantıda psikiyatrik bozukluklar için risk teşkil ettiği söylenebilir (van Roji vd., 2020).

Çocukluk döneminde kötü muameleye maruz kalmak, çocuklara önemli bir stres yükler. Çünkü çocuk için birincil bakıcı hem potansiyel rahatlık kaynağı hem de tehdit kaynağıdır (Main ve Solomon, 1990). Birincil bakıcının davranışları çocuğun bağlanma durumunu da doğru orantılı olarak etkilemektedir. Güvenli bağlanma, çocuk gergin veya endişeli hissettiğinde çocuğun bağlanma figürüne yakınlık aramasıyla ifade edilir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Güvenli bağlanan bebekler, bakıcılarına temel bir güven geliştirirler; koruma ve duygusal destek almayı bekledikleri için, alarma geçtiklerinde bakıcının rahatlığını ve sevgisini ararlar. Bakım verenlerinin ihtiyaçlarına duyarlılığına ve zamanında yanıt vereceğine güvenen bebekler, yabancı şeyler ve olaylarla karşılaştıklarında “güvenli üslerine” dönebildikleri için özgürce keşfedebilir ve öğrenebilirler (Bowlby, 1998; Cassidy ve Shaver, 1999; Hoffman, Cooper Glen ve Powell, 2021). Güvensiz bağlanmada ise kaçınma ya da bu durumlarda birincil bakıcıya yaklaşma ve ondan kaçınma arasındaki bir çatışma ile ifade edilir (Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Yapılan çalışmalar, kötü muameleye maruz kalan çocuklarda güvensiz bağlanma oranının yüksek olduğunu göstermektedir (Finzi, Ram, Har-Even, Schnit ve Weizman, 2001; Widom, Czaja, Kozakowski ve Chauha, 2018).

Çocuğun yaşamı birçok faktör etrafında şekillenmekte ve ebeveynler önemli rol oynamaktadır. Günümüzde babalar çocuk bakımında daha aktif rol almaya başlasa da annenin rolünün hala büyük bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Doğum öncesi süreçler de dahil olmak üzere doğumdan sonraki ilk birkaç yıldaki beslenme, bakım, destek ve gelişimsel süreçlerde birincil bakıcı rolünü genellikle annenin üstlenmesi bu düşüncüyü desteklemektedir. Çocuğun gelişiminin olumlu yönde desteklenmesinde annenin ilgisi ve çocuğa yönelik istismarının önlenmesinde istismarla ilgili farkındalığının önemli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda literatür incelendiğinde, okul öncesi çocuğa sahip ebeveynlerin istismar farkındalıkları (Ercan, 2018; Kaytez ve Deles, 2020) ve tutumları (Yalçın, Koçak ve Duman, 2014), alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin istismar farkındalıkları (Meraki ve Var, 2019), annelerin çocuk istismar davranışları (Bilgen ve Karasu, 2017; Çalışkan vd., 2019) ve potansiyeli (Pekdoğan, 2016), istismar davranışlarını etkileyen faktörler (Altıparmak, Yıldırım, Yardımcı, Ergin, 2013; Can ve Beyazıt, 2018) gibi konularda çalışmalar yapıldığı

görülmüştür. Bu çalışmalarda ebeveynlerin istismar farkındalıkları demografik bazı değişkenlere göre incelenmiş ve ilişkisel analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarını istismar durumunu etkileyen etmenlerin incelenmesi ise risk faktörlerinin erken dönemde fark edilmesine yönelik önemli ipuçları sunabilir. Bu nedenle bu çalışmada okul öncesi yaşta çocuğa sahip annelerin, çocuklarına yönelik ilgileriyle istismar düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, aynı zamanda ilgi ve istismarı etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Annelerin okul öncesi dönem çocuklarına yönelik ilgi düzeyleri nasıldır?
- Annelerin okul öncesi dönem çocuklarını istismar düzeyleri nasıldır?
- Annelerin okul öncesi dönem çocuklarına yönelik ilgileri ile istismar düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Annelerin okul öncesi dönem çocuklarına yönelik ilgisini etkileyen faktörler nelerdir?
- Annelerin okul öncesi dönem çocuklarını istismar düzeyini etkileyen faktörler nelerdir?

Gereç ve Yöntem

Araştırmanın Modeli

Betimsel ve ilişkisel tarama modelindeki bu çalışma, mevcut bir durumu olduğu gibi betimlemek ve ölçüm puanları arasında manidar bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Verilerin değerlendirilmesi açısından nicel bir çalışmadır (Büyüköztürk vd., 2013).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, amaçlı ve kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çevrimiçi ortamda kendilerine ulaşılabilen, okul öncesi 4-6 yaşında çocuğa sahip 95 anne çalışma grubunu oluşturmuştur. Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminde, zaman ve çabadan tasarruf sağlanmakta olanı seçmek, amaçlı örnekleme yönteminde ise önyargıları azaltarak inanırlık ve güvenilirliği artırmak amaçlanmaktadır (Baltacı, 2018).

Çalışma grubunun kişisel bazı bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Bazı Kişisel Bilgileri

Yaş	f	%	Aile Yapısı	f	%
30 ve altı	36	37,9	Geniş aile	21	22,1
31 ve üzeri	59	62,1	Çekirdek aile	74	77,9
Öğrenim Durumu	Çocuk Sayısı				
İlkokul	17	17,9	Tek çocuk	18	18,9
Ortaokul	14	14,7	2 çocuk	46	48,4
Lise	20	21,1	3 çocuk	21	22,1
Ön lisans	13	13,7	4 ve üzeri	10	10,5
Lisans	31	32,6			
Meslek	Çocukların Cinsiyeti				
Çalışmıyor	57	60,0	Kız	33	34,7

Öğretmen	15	15,8	Erkek	25	26,3
Diğer	23	24,2	K ve E	37	38,9

Tablo 1'e göre çalışma grubundaki annelerin %37,9'u 30 yaş ve altı ve %62,1'i 31 yaş ve üzeri yaş grubunda, %32,6'sı lisan ve %21,1'i lise mezunu, %60'ı çalışmayan/ev hanımı, %77,9'u çekirdek aileye sahip, %48,4'ü iki çocuğa sahip, %34,7'sinin kız ve %38,9'u hem kız hem erkek çocuğa sahiptir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında annenin yaşı, öğrenimi, mesleği, çocuk sayısı ve çocuklarının cinsiyeti ile aile yapısının sorulduğu bir Kişisel Bilgi Formu, Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği ve Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği kullanılmıştır.

Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği, Sucuoğlu, Özkal, Yıldız Demirtaş ve Güzeller (Sucuoğlu, Özkal, Yıldız Demirtaş, Güzeller, 2015) tarafından 4-6 yaşında çocuğa sahip anne-babaların çocuklarına yönelik ilgi düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Likert tipi bir ölçek olup (5) Çok sık, (4) Sık, (3) Bazen, (2) Az, (1) Hiç şeklinde yanıtlanmaktadır. Toplam 462 anne ile yapılan çalışmada 34 madde ve 4 faktörlü bir yapı belirlenmiştir. Ölçekte yer alan tüm maddeler için madde toplam korelasyonlarının 0,31 ile 0,62 arasında değiştiği belirlenmiştir. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .91 bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları *Kontrol Yönelik İlgisi* alt faktörü için 0,88, *Davranış Geliştirmeye Yönelik İlgisi* alt faktörü için 0,87, *Okula Yönelik İlgisi* alt faktör için 0,76 ve *İlgileri Geliştirmeye Yönelik İlgisi* alt faktörü için 0,77 bulunmuştur. Ters puanlanan madde bulunmayan ölçekte puanların yüksek olması o alt boyuta ilişkin olarak annenin ilgisinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği, Pekdoğan (Pekdoğan, 2019) tarafından 4-6 yaş çocuğa sahip ebeveynlerin istismar düzeyinin/farkındalıklarının belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Likert tipindeki ölçme aracı "hiç katılmıyorum (1 puan)" ile "tamamen katılıyorum (5 puan)" arasında derecelendirilmiştir, üç madde ise ters puanlanmaktadır. Ebeveyn formundan elde edilen puanın yüksek olması ebeveynlerin istismar farkındalığının yüksek olduğunu göstermektedir. Toplam 206 ebeveynle yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda tek faktörlü ve 18 maddeden oluştuğu, ölçek maddeleri yük değerlerinin 0,76-0,93 arasında, madde toplam korelasyonlarının 0,74-0,98 arasında değiştiği görülmüştür. Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,98, test-tekrar test korelasyonu 0,94 bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları 04.03.2021 tarih 2021/02 toplantı no ve 24 no'lu karar sayısıyla çalışmanın etik uygunluğuna yönelik izin alınmıştır. Veriler, çevrimiçi ortamda, kendilerine ulaşılabilen ve çalışmaya katılmaya gönüllü, okul öncesi çocuğa sahip annelere ulaşılarak Şubat-Mayıs 2021 tarihleri arasında, yaklaşık dört aylık sürede toplanmıştır. Ölçeği cevaplamaya geçmeden önce, katılımcıların gönüllü katılım sağladığını belirten onam formunu onaylamaları istenmiştir. Çevrimiçi toplanan veriler bilgisayar istatistik programına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler bilgisayar ortamına girilerek normallik dağılımı Kolmogorov-Smirnov, çarpıklık ve basıklık değerleri ile histogram grafikleri incelenmiştir. Anlamlılık değeri .05'ten küçük, basıklık ve çarpıklık değerlerinin +2'den büyük olduğu, histogram grafikleri tek tepeli bir yapı sunmadığı görülmüştür. Buna göre verilerin normal dağılım göstermediğine karar verilerek iki ölçüm seti arasındaki ilişkinin belirlenmesinde Spearman Brown korelasyon analizi ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri etkileyip etkilemediğini belirlemek amacıyla CHAID analizi yapılmıştır. CHAID analizi, verilerin normal dağılımdan gelme şartı aranmaksızın yapılan, tahmin değişkeninin istatistiki olarak anlamlı fark kalmayana dek birleştiği ve en uygun sınıflamanın yapıldığı modüldür (Ersöz, 2019). Verilerin analizinde ayrıca, ölçek puanları betimsel analizleri yapılarak annelerin çocuğa yönelik ilgisi ve istismar düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği ortalama puanları, alınan minimum ve maksimum puanlara göre yorumlanırken Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği için ölçeğin yorumunda kullanılması önerilen puan aralıklarından yararlanılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma verilerinin yalnızca çevrimiçi ortamda kendilerine ulaşılan annelerden toplanıp çevrimiçi araç kullanmayan annelerden toplanmamış olması, araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Bulgular

Bu bölümde çalışmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir. Tablo 2'de annelerin ölçek puanlarına ilişkin betimsel istatistikler ve Tablo 3'te iki ölçek puanları arasındaki ilişkiyi gösterir korelasyon analizi sonuçları görülmektedir.

Tablo 2. Annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği ile Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği Puanları Betimsel Analizi Sonuçları

Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği	N	Min.	Max.	Mean	S
Kontrolle Yönelik İlgisi	95	45,00	65,00	57,81	5,06
Davranış Geliştirmeye Yönelik İlgisi	95	32,00	50,00	44,51	4,55
Okula Yönelik İlgisi	95	11,00	35,00	25,22	5,64
İlgileri Geliştirmeye Yönelik İlgisi	95	3,00	15,00	11,05	2,91
Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği	95	42,00	66,00	55,82	4,03

Tablo 2'ye göre çalışma grubundaki annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği alt boyutlarından alınabilecek en düşük ve en yüksek puanlar dikkate alındığında Kontrolle Yönelik İlgisi ($\bar{x}=57,81$), Davranış Geliştirmeye Yönelik İlgisi ($\bar{x}=44,51$) ve Okula Yönelik İlgisi ($\bar{x}=25,22$) ortalama puanlarının orta düzeyde, İlgileri Geliştirmeye Yönelik İlgisi ($\bar{x}=11,05$) ortalama puanlarının ise yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Yine 42-66 arası puanın orta olarak değerlendirildiği dikkate alındığında (Pekdoğan, 2017) çalışma grubundaki annelerin Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği ortalama puanlarına ($\bar{x}=55,82$) göre, annelerin çocuklarına yönelik istismarı orta düzeydedir.

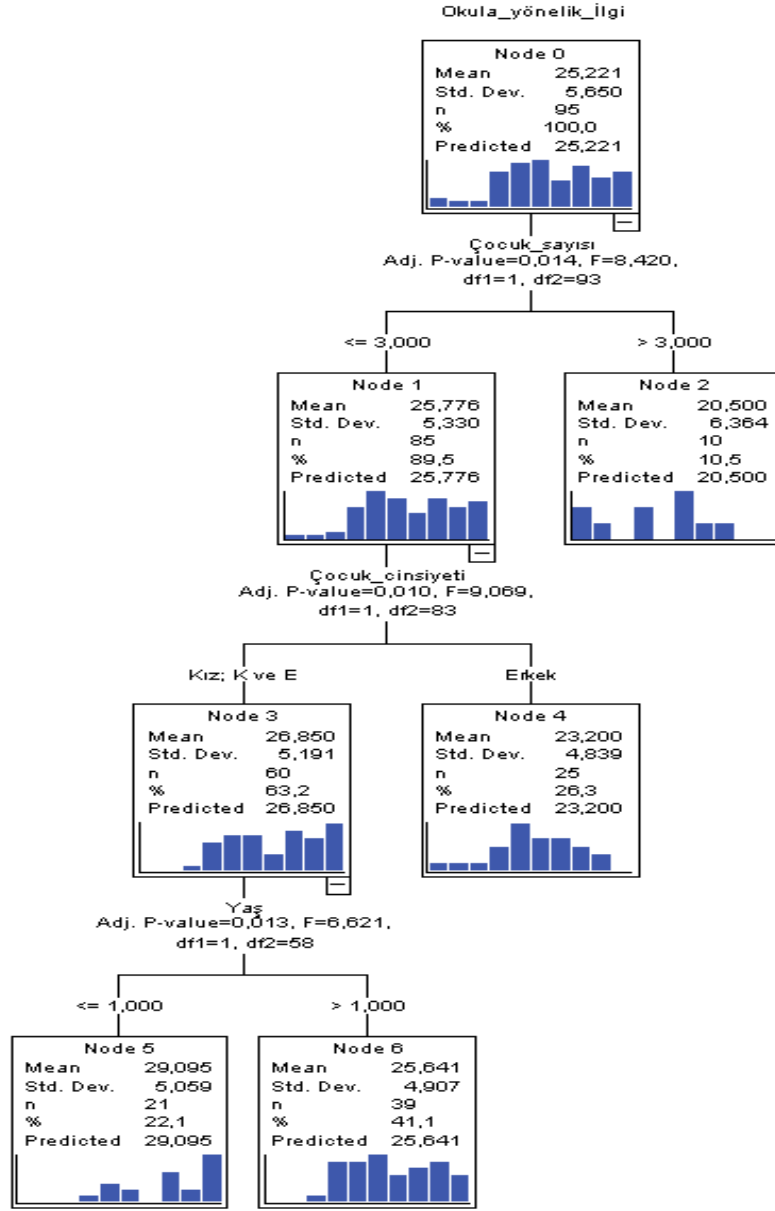
Tablo 3. Annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği ile Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği Puanları Korelasyon Analizi Sonuçları

Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği		Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği
Kontrolle Yönelik İlgisi	r	0,080
	p	0,441
Davranış Geliştirmeye Yönelik İlgisi	r	0,136
	p	0,188
Okula Yönelik İlgisi	r	0,146
	p	0,157
İlgileri Geliştirmeye Yönelik İlgisi	r	0,079
	p	0,444

Tablo 3'e göre çalışma grubundaki annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği puanları ile Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği puanları arasındaki ilişki manidar değildir ($p>0,05$). Yani annelerin çocuklarına yönelik ilgisiyle istismar düzeyleri arasında manidar bir ilişki yoktur.

Araştırmanın 3. ve 4. alt problemine yönelik yapılan CHAID analizinde, annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği alt faktörlerinden aldıkları ortalama puanlar ayrı ayrı bağımlı değişken ve kişisel özellikler bağımsız değişken olarak atanmıştır. Analiz sonucunda *Kontrolle Yönelik İlgisi* ve *Davranış Geliştirmeye Yönelik İlgisi* alt faktörleri için herhangi bir karar ağacı yapısı oluşmamıştır. Yani annelerin çocuklarını kontrolle ve davranışlarını geliştirmeye yönelik ilgileri, kişisel özelliklerden etkilenmemektedir. Annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği Okula Yönelik İlgisi ve İlgileri Geliştirmeye Yönelik alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların ise bazı kişisel özelliklerden etkilendiği belirlenmiştir.

Araştırma modeline annelerin yaşı, öğrenim durumu, mesleği, çocuk sayısı, çocuklarının cinsiyeti ve aile yapısı değişkenleri ile Çocuğa Yönelik İstismar Farkındalığı Ölçeği ortalama puanları bağımsız değişken, Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği Okula Yönelik İlgisi alt faktörü ortalama puanları bağımlı değişken olarak atanmıştır. Ağaç derinliği 3, bir düğümde en az 20 ve terminal düğümde en az 10 katılımcı durdurma kriteri olarak belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen, üç düzeyli ve yedi düğümden oluşan karar ağacı yapısı Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Okula Yönelik İlgi Alt Boyut Puanını Etkileyen Karar Ağacı Yapısı

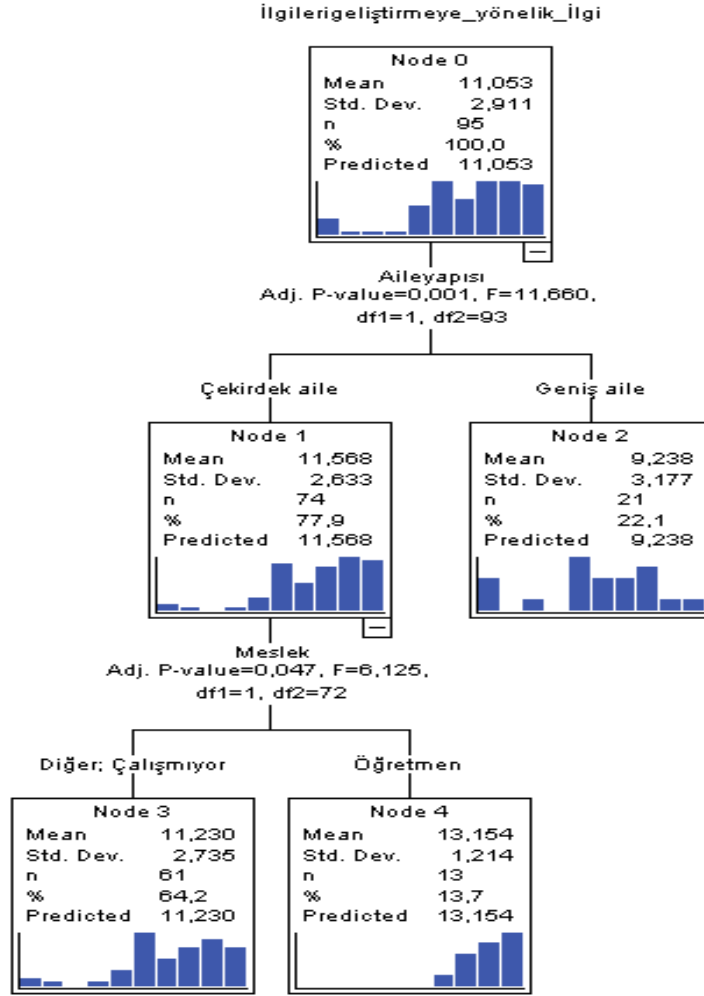
Şekil 1’de görüldüğü gibi, annelerin çocuklarının okuluna yönelik ilgisini etkileyen en önemli değişken çocuk sayısıdır ve anneler çocuk sayısına göre manidar farklılaşmaktadır ($F=8,420$; $p=0,014$). CHAID analizi çocuk sayısı değişkenini 3 ve daha az ve 3’ün üzeri olarak iki kümeye ayırmıştır. Çocuk sayısı 3 ve daha az olan annelerin çocuklarının okuluna yönelik ilgileri 3’ten fazla çocuğu olan annelere göre daha fazladır. Çocuk sayısı 3 ve daha az olan annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeğinin Okula Yönelik Yönelik İlgi alt faktörü puanları 25,776, 3’ten fazla çocuğa sahip annelerin puanı 20,500’dür.

Çocuk sayısı 3 ve daha az olan annelerin çocuklarının okuluna yönelik ilgisini etkileyen en önemli değişken çocuklarının cinsiyetidir ve anneler çocuklarının cinsiyetine göre manidar farklılaşmaktadır ($F=9,069$; $p=0,010$). CHAID analizi annelerin sahip olduğu çocuk cinsiyeti değişkenini yalnızca kızı ve hem kız hem erkek çocuğu olan ve yalnızca erkek çocuğu olan şeklinde iki kümeye ayırmıştır. Kızı ve hem kız hem erkek çocuğu olan annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği Okula Yönelik İlgisi alt faktörü puanları 26,950, yalnızca erkek çocuğu olan annelerin puanı ise 23,200'dür.

Yalnızca kızı ve hem kız hem erkek çocuğu olan annelerin çocuklarının okuluna yönelik ilgisini etkileyen en önemli değişken annelerin yaşıdır ve anneler yaşlarına göre manidar farklılaşmaktadır ($F=6,621$; $p=0,013$). CHAID analizi anne yaşı değişkenini 30 ve altı yaş ve 31 yaş ve üstü olarak iki kümeye ayırmıştır. Yaşı 30 ve altında olan annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği Okula Yönelik İlgisi alt faktörü puanları 29,095, yaş 31 ve üzeri olan annelerin puanı ise 25,641'dir.

Sonuç olarak yaş 30 ve daha küçük, kızı ve hem kız hem erkek çocuğu olan, çocuk sayısı 3 ve daha az olan annelerin çocuklarının okuluna yönelik ilgisi daha fazladır.

Araştırma modeline annelerin yaş, öğrenim durumu, mesleği, çocuk sayısı, çocuklarının cinsiyeti ve aile yapısı değişkenleri ile Çocuğa Yönelik İstismar Farkındalığı Ölçeği ortalama puanları bağımsız değişken, Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği İlgileri Geliştirmeye Yönelik İlgisi alt faktörü ortalama puanları bağımlı değişken olarak atanmıştır. Ağaç derinliği 3, bir düğümde en az 20 ve terminal düğümde en az 10 katılımcı durdurma kriteri olarak belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda elde edilen, iki düzeyli ve beş düğümden oluşan karar ağacı yapısı Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. İlgileri Geliştirmeye Yönelik İlgi Alt Faktörü Puanını Etkileyen Karar Ağacı Yapısı

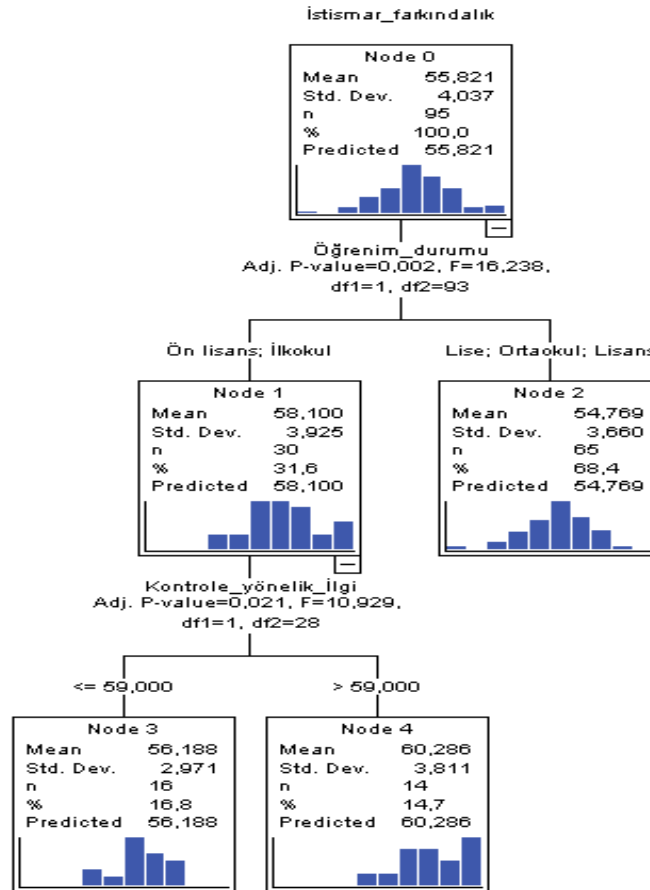
Şekil 2’de görüldüğü gibi, annelerin çocukların ilgilerini geliştirmeye yönelik ilgisini etkileyen en önemli değişken aile yapısıdır ve anneler aile yapısına göre manidar farklılaşmaktadır (F=11,660; p=0,001). CHAID analizi aile yapısı değişkenini çekirdek ve geniş aile olarak iki kümeye ayırmıştır. Çekirdek aileye sahip annelerin çocuklarının ilgilerini geliştirmeye yönelik ilgisi geniş aileye sahip annelere göre daha fazladır. Çekirdek aileye sahip annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği İlgileri Geliştirmeye Yönelik İlgi alt faktörü puanları 11,568, geniş aile sahip annelerin puanı 9,238’dir.

Çekirdek aileye sahip annelerin çocukların ilgilerini geliştirmeye yönelik ilgisini etkileyen en önemli değişken annelerin mesleğidir ve anneler mesleklerine göre manidar farklılaşmaktadır (F=6,125; p=0,047). CHAID analizi anne mesleği değişkenini çalışmayan veya diğer meslek mensubu ve öğretmen olarak iki kümeye ayırmıştır. Öğretmen annelerin Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği İlgileri

Geliştirmeye Yönelik İlgili alt faktörü puanları 13,154, çalışmayan/ev hanımı ve diğer meslek grubundan annelerin puanı 11,230'dur.

Sonuç olarak öğretmen ve çekirdek aileye sahip annelerin çocuklarının ilgilerini geliştirmeye yönelik ilgisi daha fazladır.

Araştırma modeline annelerin yaşı, öğrenim durumu, mesleği, çocuk sayısı, çocuklarının cinsiyeti ve aile yapısı değişkenleri ile Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği alt faktörleri ortalama puanları bağımsız değişken, Annelerin Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği ortalama puanları bağımlı değişken olarak atanmıştır. Ağaç derinliği 3, bir düğümden en az 20 ve terminal düğümden en az 10 katılımcı durdurma kriteri olarak belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda oluşan, iki düzeyli ve beş düğümden oluşan karar ağacı yapısı Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3. Anne İstismar Farkındalığını Etkileyen Faktörlere İlişkin Karar Ağacı Yapısı

Şekil 3'te görüldüğü gibi, annelerin çocuğa yönelik istismar farkındalıklarının etkileyen en önemli değişken öğrenim durumudur ve anneler öğrenim durumlarına göre manidar farklılaşmaktadır (F=16,239; p=0,002). CHAID analizi annelerin öğrenim durumu değişkenini ön lisans-ilkokul ve lise, ortaokul, lisans olmak üzere iki kümeye ayırmıştır. Annelerin ilkokul ve ön lisans mezunu olmaları durumunda

çocuğa yönelik istismar farkındalıkları da artmaktadır. Ön lisans ve ilkokul mezunu annelerin Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği puanları 5,100; lise, ortaokul ve lisans mezunu annelerin puanı 54,769'dur.

Ön lisans ve ilkokul mezunu annelerin çocuğa yönelik istismar farkındalıklarını etkileyen en önemli değişken onların çocuklarını kontrole yönelik ilgileridir ve anneler kontrole yönelik ilgilerine göre manidar farklılaşmaktadır ($F=10,929$; $p=0,021$). CHAID analizi Kontrole Yönelik İlgisi değişkenini 59 ve altı puan alan ve 59'un üstü puan alanlar olarak iki kümeye ayırmıştır. Çocuğa Yönelik Anne-Baba İlgisi Ölçeği Kontrole Yönelik İlgisi alt faktöründen 59 ve altında puan alan annelerin Ebeveyn İstismar Farkındalık Ölçeği puanları 56,188, 59'un üzeri alan annelerin puanı ise 60,286'dır.

Sonuç olarak çocuklarını kontrole yönelik ilgisi yüksek, ilkokul ve ön lisans mezunu annelerin, çocuğa yönelik istismarı daha fazladır.

Tartışma

Okul öncesi çocuğa sahip annelerin çocuklarına yönelik ilgisi ve istismar düzeylerini etkileyen faktörlerin incelendiği bu çalışmada, annelerin çocuklarına yönelik ilgi ve istismar düzeyine ve bu iki değişken arasında bir ilişki olup olmadığına da bakılmıştır. Bu bölümde betimsel analiz, korelasyon ve CHAID analizi sonuçlarından elde edilen bulgular verilerek tartışılmış ve bazı öneriler geliştirilmiştir.

Çalışma sonucunda annelerin çocuklarını kontrole, davranışlarını geliştirmeye ve okula yönelik ilgileri orta düzeyde, ilgileri geliştirmeye yönelik ilgileri ise yüksek bulunmuştur. Literatürde ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki bilgilerinde muazzam farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar çocuk ilgisi ve etkileşimine etki etmektedir. Çocuk gelişimi konusunda güçlü bir bilgi birikimine sahip annelerin, daha az bilgiye sahip annelere kıyasla çocuklarıyla daha olumlu etkileşimde buldukları sonucuna ulaşılmıştır (Bornstein ve Bradley, 2014). Ebeveynlerin çocuk istismar farkındalık düzeyinin de ebeveyn-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Kılıç, 2020). Ayrıca annelerin öz yeterlikleri çocuklarıyla olan etkileşimlerini olumlu yönde etkilemektedir (Baş, 2019). Elde edilen bu araştırma bulgusunda annelerin bilgi düzeyleri, farkındalıkları ve öz yeterliklerinin ilgi düzeylerindeki yüksekliği etkilemiş olabileceği düşünülebilir.

Çalışmada, annelerin çocuklarına yönelik ilgileri ile istismar düzeyleri arasında manidar bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Birincil bakıcı olarak annenin davranışlarının çocuğun bağlanma durumunu doğru orantıda etkilediği bilinmektedir (Hoffman, Cooper, Glen ve Powell, 2021). Çocuklukta yetersiz ilgi gören, ihmal ve istismara maruz kalan bireylerin güvensiz bağlanma oranlarının daha yüksek olduğu gözlenmektedir (Finzi, Ram, Har-Even, Schnit ve Weizman, 2001; Widom, Czaja, Kozakowski ve Chauha, 2018). Alan yazında ebeveyn ilgisinin azlığı durumunda, çocukların gereksinimlerinin karşılanmasında güçlük yaşandığı veya çocuktan beklenti ve çocuğa yönelik tutumların olumsuz etkilendiğini öne sürerek (Azar vd., 2017; Camilo vd., 2020; Crittenden, 1993; Hildyard ve Wolfe, 2007; Vaillancourt, 2017) anne ilgisi ve istismarı arasındaki ilişkiye atıf yapan araştırmalar bulunmasına rağmen bu çalışmada manidar bir ilişki bulunmaması, çalışma grubundaki annelerin çocuklarını kontrole, davranış geliştirmeye ve okula yönelik ilgi düzeylerinin orta, ilgilerini geliştirmeye yönelik ilgilerinin ise yüksek düzeyde olmasından, yani genel olarak ilgili anneler olmasından kaynaklanabilir.

Annelerin çocuklarını kontrole ve davranışlarını geliştirmeye yönelik ilgilerinin çalışmada ele alınan yaş, öğrenim durumu, aile yapısı, çocuk sayısı ve çocukların cinsiyeti değişkenleri ile çocuğa yönelik istismar düzeylerinden etkilenmediği belirlenmiştir. İnsan yaşamının cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi, sosyo-ekonomik durum ve kültürel değerler gibi çok faktörlü yapısının ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarını etkilemesi kaçınılmazdır (Özyürek, 2021). Çocukların gereksinimlerine yönelik ilgi göstermeyen ebeveynlerin çocuklarına yönelik gerçekçi olmayan beklentiler içine girdikleri ve ön yargılı tutumlar sergiledikleri (Garrido ve Calheiros, 2020) görülmektedir. Bu çalışmada, annelerin çocuklarını kontrole ve davranışlarını geliştirmeye yönelik ilgilerinin kişisel değişkenlerden etkilenmeyişi, çocuklarına yönelik ilgilerinin orta ve ortanın üzerinde olmasından kaynaklanmış olabilir. Ayrıca günümüzde aileler, daha az çocuk sahibi olup çocuklarının gereksinimlerini karşılama konusunda daha hassas davranmaktadırlar. Çalışmaya katılıma gönüllü olmaları, annelerin çocuklarıyla ilgili konularda hassas olduklarının bir göstergesi sayılabilir.

Yaşı 30 ve daha küçük, yalnızca kızı ve hem kız hem erkek çocuğu olan, çocuk sayısı 3 ve daha az olan annelerin çocuklarının okuluna yönelik ilgisinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yakın zamanda yapılan bir araştırmada anne ilgisinin genel olarak kız çocuklarına karşı daha fazla olduğu, fakat okula yönelik ilgilerine bakıldığında erkek çocuklarına ilginin daha fazla olduğu görülmüştür (Arslan Özkılıç, 2021). Ayrıca aynı çalışmada okula yönelik ilginin 21-25 yaş arası olan annelerde, daha ileri yaşta annelerine göre yüksek olduğu ve tek çocuklu annelerin diğer gruplara göre okula yönelik ilgi puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmada annelerin genç olması ve ilgilerini geliştirmeye yönelik tutumlarının çocukların okuluna yönelik ilgisini etkilemiş olabilir. Ayrıca çalışmanın pandemi sürecinde yapıldığı dikkate alındığında, pandemi tedbirleri kapsamında evde kalınan sürenin uzamasıyla ebeveynlerin çocuklarının eğitimiyle ilgili endişelerinin arttığı ve buna bağlı olarak çocuklarının okuluna yönelik ilgilerinin etkilendiği söylenebilir. Ek olarak annelerin herhangi bir desteğe sahip olup olmaması da bu duruma etki edebilecek bir potansiyel olarak görülebilir.

Öğretmen ve çekirdek aileye sahip annelerin, çocuklarının ilgilerini geliştirmeye yönelik ilgisinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Arslan-Özkılıç (2021) yaptığı çalışmada, kamu görevlisi olan annelerin kontrole, davranış geliştirmeye, ilgileri geliştirmeye yönelik ilgilerinin yüksek olduğunu bulmuştur. Ayrıca çekirdek ailede, annelerin kontrole, okula ve ilgileri geliştirmeye yönelik ilgisinin geniş aileye göre daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. İçinde bulunduğumuz çağın da etkisi ile çekirdek aile yapısı, çocuğun ailenin en büyük ilgi odağı olmasını kolaylaştırmıştır. Günümüzde ebeveynlerin, çocuklarıyla yakın ilişki kurmaya önem verdikleri görülmektedir (Öngider, 2013). Sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan sorun yaşamadığı sürece aile, çocuğun iyi bir yaşam sürmesi ve geleceğini inşa etme noktasında ilgili davranmaktadır. Bu ilginin varlığı ve geliştirmeye yönelik çaba, öğretmen olmanın getirdiği düzenli gelir ve eğitim seviyesi gibi faktörlerle pozitif bir ilişki gösterdiğini düşünülebilir.

Çocuklarını kontrole yönelik ilgisi yüksek, ilkökul ve ön lisans mezunu annelerin, çocuğa yönelik istismar düzeylerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Literatürde annenin öğrenim durumunun istismar farkındalığında etkili olduğu ve eğitim durumu arttıkça bilincin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Kaytez ve Deleş, 2020; Meraki ve Var, 2019). Bir başka çalışmada yüksek öğrenim mezunu annelerin kontrole, davranış geliştirmeye, ilgileri geliştirmeye ve okula yönelik puanlarının en yüksek olduğu bulunmuştur (Arslan Özkılıç, 2021). Bu durum annelerin sadece formal eğitim yollarından etkilenmediği, sosyal medya vb. platformlar gibi informal eğitim araçlarından bilgi edinmiş olabileceğini düşündürmektedir. Annelerin genç yaşı ve

sosyal medyada artan farkındalık çalışmalarının etkili olabileceği görüşünü oluşturmaktadır. Bir başka açıdan annelerin çocuklarını kontrole yönelik ilgisi, otoriter ve baskıcı anne-baba tutumuyla ilişkilendirilebilir. Otoriter ve baskıcı tutumda, çocuğa yönelik sıkı bir denetim olup çocuğun düşünceleri sorulmaz, uygun görülmeyen davranışları karşısında ebeveynleri tarafından cezalandırılır. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları ise çocuğun cinsiyeti ve yaşı gibi özellikleri yanında ebeveynlerin sosyo-ekonomik durumu, mesleği ve yaşı gibi özellikler yanında öğrenim düzeyine göre de farklılık gösterebilmektedir (Özyürek, 2021). Annelerin çocuklarına yönelik ilgisinde kontrolün fazla olması, baskıcı ve otoriter tutumu içerebilir. Bu durum ise duygusal veya fiziksel istismarı içinde barındırabilir.

Sonuç ve Öneriler

Okul öncesi yaş çocuğa sahip annelerin çocuklarına karşı ilgileri ve istismarını etkileyen faktörlerin, annelerin çocuklarına karşı ilgi ve istismar farkındalık düzeyleri ile bu iki durum arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, alt problemler doğrultusunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Annelerin çocuklarını kontrole, davranışlarını geliştirmeye ve okula yönelik ilgileri orta düzeyde, ilgileri geliştirmeye yönelik ilgileri ise yüksektir.
- Annelerin çocuklarına yönelik ilgileri ile istismar düzeyleri arasında manidar bir ilişki yoktur.
- Annelerin çocuklarını kontrole ve davranışlarını geliştirmeye yönelik ilgileri yaşları, öğrenim durumları, aile yapıları, çocuk sayıları ve çocukların cinsiyeti değişkenleri ile çocuğa yönelik istismar düzeylerinden etkilenmemiştir.
- Annelerin yaşı ve çocuk sayısı ile çocuklarının cinsiyeti, okula yönelik ilgileri üzerinde etkilidir. Yaşı 30 ve daha küçük, yalnızca kızı ve hem kız hem erkek çocuğu olan, çocuk sayısı 3 ve daha az olan annelerin çocuklarının okuluna yönelik ilgisi daha fazladır.
- Öğretmen ve çekirdek aileye sahip annelerin, çocuklarının ilgilerini geliştirmeye yönelik ilgisi daha fazladır.
- Çocuklarını kontrole yönelik ilgisi yüksek, ilkokul ve ön lisans mezunu annelerin, çocuğa yönelik istismar düzeyleri daha fazladır.

Elde edilen sonuçlar ve alan yazın ışığında ebeveynler, alan çalışanları ve araştırmacılara yönelik olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Ebeveynlerin çocuklarının gereksinimleri ve anne-babanın rolü konusunda bilgi düzeylerini artırıcı etkinliklere katılımları önerilebilir. Çocuklarını daha yakından tanıyan ebeveynler, çocuklarını daha iyi destekleyebileceklerdir. Çocuklarına yönelik uygulamalarının istismar davranışı olup olmadığını farkında olmaları da öz değerlendirme yapabilmelerini sağlayacaktır.
- Çocuk gelişimi ve okul öncesi eğitimi alanlarında; sağlık, eğitim ve sosyal hizmet kurumlarında çalışan personellerin, çocuklar ve ebeveynler ile yapacakları görüşmelerde, ebeveynlerin çocuklarına yönelik ilgi düzeyleri ve istismar farkındalığı konularını dikkate almaları önerilebilir. Bazen çok ilgili olduğunu belirten bir ebeveynin istismar düzeyinde bir tutum sergilediği görülebilir. Aile eğitim programları kapsamında, çocukları kontrole yönelik ilgi ve istismar davranışı arasındaki farkındalığın artırılmasına yönelik eğitsel çalışmalar yapılması, çocuğa yönelik anne istismarının önlenmesine katkı sağlayabilir. Yaptıkları çalışmalarda çocuğu tanıma sürecinde diğer aile bireyleri ve aile içi dinamiklerin daha fazla dikkate almaları, bu konuda aileye eğitsel destek sağlamaları ve gerektiğinde diğer destek birimlerine yönlendirmeleri önerilebilir.

Ayrıca farklı sorunlarla kendilerine başvuruda bulunan ailelere, bir erken müdahale yaklaşımı olarak istismardan koruyucu tavsiyelerde bulunmaları önerilebilir.

- Bu çalışmada, yalnızca annelerle çalışılmış ve veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Bu durum araştırmanın sınırlılığı olarak ele alınabilir. Benzer bir çalışmada, görüşme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanılması önerilebilir. Ayrıca araştırmacılara, farklı yaşta ve meslek grubundan bireylerle veya ailenin diğer üyeleriyle istismar farkındalığını belirlemeye yönelik çalışmalar yapmaları önerilebilir. Çünkü bir problemin çözümü için problemin olup olmadığı ve varsa hangi düzeyde olduğunun belirlenmesi ilk adımdır. Yapılacak benzer çalışmalarda, farklı demografik değişkenler ve istismar üzerinde etkisi olabilecek ebeveyn öz yeterliği, benlik saygısı, yaşam doyumu ve stres gibi konular ele alınabilir.

Ebeveynin çocuğuna yönelik ilgisi ve istismar davranışları çocuğu fiziksel, sosyal ve bilişsel gelişim gibi birçok açıdan etkilemekte, yalnızca yaşanan süreçte değil yaşamın ilerleyen yıllarında da etkisini devam ettirmektedir. Bu açıdan oldukça ciddi bir konu olan istismarın çocuğun birincil bağlanma figürü anne tarafından gerçekleştirilmesi, belki de bireyleri en fazla yaralayan olgudur. Annelerin, bazen çocukla ilgilenmek adına farkında olmadan istismar olarak nitelendirilebilecek davranışlar uygulanması söz konusu olduğunda durum daha önemli sonuçlar doğurabilir.

Kaynakça

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. and Wall, S. N. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation.
- Altıparmak, S., Yıldırım, G., Yardımcı, F. & Ergin, D. (2013). Annelerden alınan bilgilerle çocuk istismarı ve etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14: 354–61.
- Arslan Özkılıç, S. (2021). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Anneleriyle Olan İlişkileri ve Annelerin Çocuğa Yönelik İlgisi ile Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Azar, S. T., McGuier, D. J., Miller, E. A., Hernandez-Mekonnen, R. & Johnson, D. R. (2017). Child neglect and maternal cross-relational social cognitive and neurocognitive disturbances. *Journal of Family Psychology*, 31, 8–18. <https://doi.org/10.1037/fam000268>.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baş, T. (2019). Annelerin Öz Yeterliklerinin ve 60-72 Aylık Çocuklarıyla Olan Etkileşimlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bilgen, F. ve Karasu, F. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları. (2017). *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 22-34.

- Bornstein, M. H. & Bradley, R. H. (2014). *Socioeconomic Status, Parenting, and Child Development*. Routledge.
- Bowlby, J. (1988). *A Secure Base. Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. New York. Basic Books.
- Bretherton, I. (1985). *Attachment Theory: Retrospect and Prospect. Monographs of the Society for Research in Child Development*, p.3-35.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş. & Çakmak, E. K. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Camilo, C., Garrido, M. V. & Calheiros, M. M. (2020). Parental attitudes in child maltreatment. *Journal of Interpersonal Violence*. <https://doi.org/10.1177/0886260520943724>.
- Can, G. ve Beyazıt, U. (2018). Çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörlerin incelenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(1), 87-99. Doi: 10.13114/MJH.2018.385
- Caspi, A., McClay, J., Moffitt, T. E., Mill, J., Martin, J., Craig, I. W. & Poulton, R. (2002). Role of genotype in the cycle of violence in maltreated children. *Science*, 297(5582), 851-854.
- Cassidy, J. & Shaver, P. R. (1999). (Eds.). *Handbook Of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications*. Rough Guides.
- Crittenden, P. (1993). An information-processing perspective on the behavior of neglectful parents. *Criminal Justice and Behavior*, 20, 27-48. <https://doi.org/10.1177/0093854893020001004>.
- Çalışkan, Z., Evgin, D., Musalli, E., Akşit, B., Durgun, Ö. N. & Türe, N. (2019). Annelerin çocuklarına yönelik istismar-ihmal davranışları ve etkileyen faktörler. *Güncel Pediatri*, 17(3): 387-399.
- Eliot, L. (2021). Brain development and physical aggression: how a small gender difference grows into a violence problem. *Current Anthropology*, 62(23), 66-78.
- Ercan, N. (2018). 4-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin istismar farkındalıkları (Diyarbakır örneği), Yüksek Lisans Tezi. Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Ersöz, F. (2019). *Veri Madenciliği Teknikleri ve Uygulamaları*. Ankara: Seçkin.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V. & Marks, J. S. (2019). Reprint of: relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: the adverse childhood experiences (ACE) study. *American Journal of Preventive Medicine*, 56(6), 774-786.
- Finzi, R., Ram, A., Har-Even, D., Schnit, D. & Weizman, A. (2001). Attachment styles and aggression in physically abused and neglected children. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 769-786.

- Goldenberg, H., & Goldenberg, (2013). *I. Family therapy: An overview*. Boston, MA: Cengage Learning.
- Hildyard, K. & Wolfe, D. (2007). Cognitive processes associated with child neglect. *Child Abuse & Neglect*, 31, 895–907. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.02.007>.
- Hoffman, K., Cooper, Glen & Powell, B. (2021). *Güvenli Çocuklar Yetiştirmek: Ebeveynlikte "Güvenlik Çemberi" Çocuğunuzun Güvenli Bağlanmasına ve Duygusal Esnekliğine Nasıl Katkı Sağlar?* (Çev. I. Doğangün). İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Hughes, K., Bellis, M. A., Hardcastle, K. A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C. & Dunne, M. P. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health*, 2(8), 356-366.
- Kaytez, N. ve Deleş, B. (2020). Okul öncesi dönemde çocuğı olan annelerin istismar farkındalık düzeylerinin örselenmiş çocukluk yaşantıları açısından incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 8(2): 321-335.
- Kılıç, M. (2020). Ebeveynlerin Çocuk İstismarına Yönelik Farkındalık Düzeyinin Ebeveyn-Çocuk İlişisine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Levey, E. J., Apter, G. & Harrison, A. M. (2017). The global problem of child maltreatment: perspectives on mechanisms of influence and illness presentation. *International Journal Of Culture And Mental Health*, 10(1), 90-96.
- Main, M. and Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth strange situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti & E. Cummings. *Attachment in the preschool years: Theory, Research, and Intervention*. p.121-160.
- Meraki, S. & Var, E. Ç. (2019). Alt-sosyo ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 1-12.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Özyürek, A. (2021). Aile ve ebeveynlik (Ed.: A. Özyürek & A. Çetin) ss.1-30. *Farklı Kültürlerde Aile ve Çocuk*. Ankara: Vize.
- Pekdoğan, S. (2016). Annelerin istismar potansiyellerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(2), 425-441.
- Pekdoğan, S. (2017). İstismar farkındalık ölçeğı ebeveyn formu: Ölçek geliştirme çalışması. *Akademik Bakış Dergisi*, 62, 173-185.
- Polat, O. (2019). Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı. 3.baskı. Ankara: Seçkin.

- Sadock, B. & Sadock, V. A. (2005). *Comprehensive textbook of psychiatry*. 8th. Ed. United States of America: Wolters Kluwer.
- Shonkoff, J. P., Garner, A. S., Siegel, B. S., Dobbins, M. I., Earls, M. F. & McGuinn, L. (2012). Committee on early childhood, adoption, and dependent care. The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, 129(1), 232-246.
- Smith, J., Wohlstetter, P., Kuzin, C., A. & De Pedro, K., (2011). Parent involvement in urban charter schools: New strategies for increasing participation. *The School Community Journal*, 21(1), 71-94.
- Solomon, J. & George, C. (1999). The place of disorganization in attachment theory: Linking classic observations with contemporary findings. *In Attachment Disorganization*, Ed.: Solomon, J. and George, C. New York: Guilford. p.3-32.
- Stith, M. S., Liu, T. L., Davies, C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. F. & Dees, J. E. M. E. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 14, 13–29. Doi: 10.1016/j.avb.2006.03.006.
- Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J. & Van Ijzendoorn, M. H. (2013). The neglect of child neglect: a meta-analytic review of the prevalence of neglect. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 48(3), 345-355.
- Sucuoğlu, H., Özkal, N., Yıldız Demirtaş, V., & Güzeller, C. O. (2015). Çocuğa yönelik anne-baba ilgisi ölçeğinin geliştirme çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 242-263.
- Suffren, S., La Buissonnière-Ariza, V., Tucholka, A., Nassim, M., Séguin, J. R., Boivin, M. & Maheu, F. S. (2021). Prefrontal cortex and amygdala anatomy in youth with persistent levels of harsh parenting practices and subclinical anxiety symptoms over time during childhood. *Development and Psychopathology*, 1-12.
- Vaillancourt, K., Pawlby, S. & Fearon, R. M. P. (2017). History of childhood abuse and mother-infant interaction: a systematic review of observational studies. *Infant Mental Health Journal*, 38, 226–248. <https://doi.org/10.1002/imhj.21634>
- Van Rooij, S. J., Smith, R. D., Stenson, A. F., Ely, T. D., Yang, X., Tottenham, N., ... & Jovanovic, T. (2020). Increased activation of the fear neurocircuitry in children exposed to violence. *Depression and Anxiety*, 37(4), 303-312.
- Webb, J. & Musello, C. (2020). *Çocuklukta İhmalin İzi: Boşluk Hissi* (Çev. G. Arıkan). İstanbul. Sola Unitas.
- Weder, N., Zhang, H., Jensen, K., Yang, B. Z., Simen, A., Jackowski, A. & Kaufman, J. (2014). Child abuse, depression, and methylation in genes involved with stress, neural plasticity, and brain circuitry. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 53(4), 417-424.

- Widom, C. S., Czaja, S. J., Kozakowski, S. S. & Chauhan, P. (2018). Does adult attachment style mediate the relationship between childhood maltreatment and mental and physical health outcomes? *Child Abuse & Neglect*, 76, 533-545.
- Winnicott, D. W. (1992). *The Child, the Family, and the Outside World*. New York. Persous Group.
- World Health Organization. (1999). *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention*, 29-31 March 1999, WHO.
- Yalçın, H., Koçak, N. & Duman, G. (2014). Anne-babaların çocuk istismarıyla ilgili tutumlarının incelenmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (3), 137-143.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author %50
2. Yazar/Second author %50

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir. (No potential conflict of interest was reported by the authors).